

Apie vaikų kalbą...

...tai, kaip Jūs kasdien elgiatės ir bendraujate su savo vaiku bei aplinka, kurioje jis auga, daro didelę įtaką vaiko kalbinei, ir bendrai raidai...

Paruošė Pasvalio r. sav. Pedagoginės psichologinės tarnybos logopedė Ingrida Prakopienė (2012)

Kada ir kaip pradeda vystytis vaiko kalba?

Kalbėti mažylis pradeda nuo pat savo gimimo. Tiesa, ši kalba dar visai nepanaši į suaugusiųjų. Nuo pusantro mėnesio amžiaus vaikai pradeda tarti atskirus garsus. Apie ketvirtą mėnesį – guguoti. Apie 7–9 mėn. atsiranda nesudėtingi junginukai (da-da, ma-ma ir pan.). Devintą mėnesį jie jau gali būti tariami skirtinga intonacija. Apie pirmuosius metus (įvairių šaltinių duomenimis) vaikas moka nuo dviejų iki dešimties paprastų žodžių (mama, tėtė, teta ir kt.).

Ar su kūdikiu reikia bendrauti „vaikų“ kalba?

Net ir su pačiu mažiausiu kūdikiu nereikia kalbėti vadinamąja vaikų kalba, kad neįprastų netaisyklingai tarti garsus. Nebijokite kalbėti saldžiu, mielu tonu, šiek tiek nutęsdami balsius, kūdikiai tai dievina. Daugelis tėvų kūdikius nesąmoningai kalbina lėtai ir aiškiai, dažnai kartoja tuos pačius žodžius. Taip mažukas lengviau atsirenka jau pažįstamus garsus ir pradeda juos kartoti. Klausinėkite kūdikio, ar nešlapia, ar gera ir t. t. Jis jums atsakys taip, kaip sugeba: įdėmiai žiūrėdamas, šypsodamasis, vėliau kartodamas žodžius ir galų gale pasakydamas tai, ką nori pasakyti.

Ar berniukai pradeda kalbėti vėliau už mergaites?

Berniukai subręsta vėliau nei mergaitės. Jeigu mama įtaria, kad mažylis kalba mažiau negu bendraamžiai ir dėl to nerimauja, turėtų kreiptis į pediatrą ir prašyti siuntimo pas logopedą. Paprastai mama geriausiai pastebi, kad vaiko raida vėluoja.

Ar rankyčių žaidimai lavina kalbą?

Rankyčių žaidimai, kai mažylis dėlioja smulkius daiktus, sega sagutes, yra vadinami smulkiosios motorikos lavinimu. Galvos smegenyse yra tam tikros zonos, atsakingos už kalbą, judėjimą. Kalbos zona yra šalia judėjimo zonos. Tad jeigu laviname smulkiąją motoriką, tai ši zona aktyvina ir šalia esančią. Vadinasi žaisdami su mažyliu, tarkim, dėliodami kaladėles ir kitus smulkius žaisliukus, padėsite lavinti ir jo kalbą.

Kokios priežastys sukelia kalbos problemas?

Kalbos sutrikimų priežastys labai įvairios. Garsų tarimo sutrikimus dažnai nulemia įvairūs kalbos padargų (liežuvio, lūpų, gomurio, žandikaulių) pakitimai. Kalbos, kaip sistemos, problemas gali sukelti motinos nėštumo patologija, mamos ar kūdikio persirgtos ligos, traumos, paveldimos ligos, kiti vaiko raidos sutrikimai, pavyzdžiui, vaiko kurtumas, cerebrinis paralyžius ir kt. Kalbos raidos problemų gali turėti vaikučiai, augantys skurdžioje kalbinėje aplinkoje.

Ar dvikalbėje šeimoje vaikas neišmoks taisyklingai kalbėti?

Jeigu mažylis gimsta dvikalbėje šeimoje, tai sėkmingai ir gana greitai išmoksta abi kalbas. Tiesa, iš pradžių būna šiek tiek painiavos žodyne - vienas žodis lietuviškas, kitas - ne. Vis dėlto ilgainiui atsirenka vienai kalbai būdingus žodžius. Bet dvikalbė aplinka yra palanki tik tada, kai mažylio raida nevėluoja. Antraip dvikalbystė dar labiau apsunkina kalbos raidą. Yra ir dar viena sąlyga: abu tėvai, kad ir kokia kalba bendrautų, privalo kalbėti tik taisyklingai, gražiai ir aiškiai, kad vaikučiui nepasirodytų, jog kalba yra tarsi vienos ir kitos kalbos žodžių „mišrainė“.

Maždaug iki penkerių metų jau pradeda skirti abiejų tėvų kalbas ir su abiem gali pasikalbėti nepainiodamas žodžių. Įdomu tai, kad kuo daugiau kalbų vaikutis išmoksta ankstyvame amžiuje, tuo jo intelektas būna aukštesnis.

Ar kalbos sulėtėjimą nulemia trumpas po liežuvio esantis pasaitėlis?

Trumpas pasaitėlis lemia garsų tarimo sunkumus. Dėl ribotų liežuvio judesių gali būti sunku arba visai neįmanoma išstarti aukštesnio liežuvio pakėlimo garsų, tokių kaip š, ž, c, č, dz, dž, l, r, bet tai nulemia kalbos proceso formavimosi, nestabdo žodyno kaupimosi ar pasakojimo sudarymo įgūdžių.

Pagalbos reikėtų ieškoti, jei:

- ◆ 1 – 2 m. vaikas netaria jokių garsų;
- ◆ 3 m. vaikas vartoja tik pavienius žodelius, garsus, garsiažodžius;
- ◆ 4 – 5 m. vaikas kalba netaisyklingais sakiniais, nederina žodžių sakiniuose, vaiko kalba sunkiai supranta aplinkiniai;
- ◆ 5,5 – 6 m. vaikas dar netaisyklingai taria garsus, kitaip tariant – švepluoja;
- ◆ vaikas mikčioja;
- ◆ vaikas turi kitų raidos problemų.

Kas ir kur gali įvertinti vaiko kalbą?

Vaiko kalbos įvertinimą atlieka aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintis specialistas – logopedas. Logopedai Lietuvoje dirba įvairiose įstaigose:

- ◆ ankstyvosios reabilitacijos tarnybose (ART)
- ◆ poliklinikose,
- ◆ darželiuose,
- ◆ pedagoginėse psichologinėse tarnybose,
- ◆ mokyklose,
- ◆ sanatorijos.

Kaip galite skatinti kalbos raidą?

◆ Būkite gražios kalbos pavyzdys —nuo pat gimimo daug kalbėkite su savo vaiku; atraskite kalbėjimo džiaugsmą ir perteikite jį vaikui.

◆ Nepriekaištaukite vaikui dėl jo daromų kalbos klaidų, nelyginkite jo su kitais vaikais.

◆ Skirkite visą dėmesį savo vaikui , kai su juo kalbate.

◆ Pasistenkite, kad vaikas kuo daugiau patirtų, sužinotų, pamatytų.

◆ Būkite geri klausytojai—vaikui labai svarbu, kad tėvai sakytų ne tik „aha“, „jo“, „gerai“ ir pan., bet ir parodytų, kad jiems įdomu tai, ką sako vaikas.

◆ Reguliariai skaitykite vaikui knygas, orientuodamiesi į jo amžių ir sugebėjimą suprasti.

